

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Віктор Климович ГРИЩУК,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
декан юридичного факультету
Львівського державного університету внутрішніх справ,
vkhryshchuk@gmail.com,

Іван Юхимович ГЛОВАЦЬКИЙ,
кандидат юридичних наук,
адвокат (м. Львів),
unz@univer.km.ua

УДК 347.0 (477)

ПРОФЕСОР ЮЛІЙ МАКАРЕВИЧ — ПРОМОТОР КОДИФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПОЛЬЩІ (1919–1932 рр.)

Проаналізовано кримінально-правові погляди професора Юлія Макаревича як теоретика і практика створення кримінального кодексу Польщі 1932 і його подальшого вдосконалення. Зокрема надані його погляди щодо концепції кримінального кодексу, найважливіших теоретичних і практичних проблем його Загальної частини: принципів її побудови, поняття злочину, класифікації злочинів, провини і її видів, результатів засудження винних, покарань, давності застосування кримінальної відповідальності, засобів безпеки. Підкреслено значення діяльності професора Юлія Макаревича для вдосконалення кримінального кодексу Польщі 1932 року, створення коментарів Кримінального кодексу, його наукової думки для подальших кодифікацій польського кримінального законодавства, а також для розвитку світової науки кримінального права.

Ключові слова: Макаревич Ю. С., кодифікація, кримінальне законодавство Польщі.

Юлій Спиридонович Макаревич, вчений-правознавець і практик кодифікації кримінального законодавства зі світовим іменем, народився 5 травня 1872 року в м. Самбір Львівської області в польській родині. У 1889 році закінчив з відзнакою III-ттю гімназію в Кракові. У цьому ж році вступив до Ягеллонського університету на юридичний факультет, який закінчив у 1893 році. 6 березня 1894 року здобув науковий ступінь доктора права, а в 1897 році — доктора габлітованого (доктора юридичних наук). У 1923 його обрано членом-кореспондентом, а в 1938 році — членом звичайним Польської академії. Також у 1933 році він став членом Американської академії наук. З 1937 року — доктор Honoris Causa Львівського університету. Сенатор Польського Сенату з 1925 по 1933 рр. Тривалий час проф. Юлій Макаревич навчався за кордоном у професорів Йозефа Коглера і Франца Рітнера фон Ліста, учнем якого він вважається. З 27 листопада 1907 р. був призначений професором кафедри кримінального права Львівського університету, де з відповідними перервами, викликаними першою та другою світовими війнами, працював аж до 1953 року в різний час на таких посадах: професора, завідувача кафедри, заступника декана, декана юридичного факультету. У червні 1923 року його обрали на посаду ректора Львівського університету, функції якого виконував протягом 1923–1924 навчального року, а в 1924–1925 навчальному році працював проректором цього ж університету. У 1945 році був підданий необґрунтованій репресії. Перебував у в'язниці з січня по вересень 1945 року. Помер проф. Юлій Макаревич 20 квітня 1955 р. Похований на Личаківському цвинтарі м. Львова.

В українській юридичній літературі немає монографічних та інших досліджень наукової спадщини професора Юлія Макаревича. Його ім'я було на деякий час невинновданно забуте. Першою публікацією стала коротка біографічна довідка з фотографією професора за авторством В. К. Грищука [1, с. 554].

Другою публікацією стала наша спільна з В. І. Гловацьким стаття “Юлій Макаревич та окремі питання кодифікації кримінального законодавства в Польщі 1919–1939 рр.” [2, с. 73–85].

У Республіці Польща, публікації, присвячені Юлію Макаревичу, є багаточисельними. У цьому зв'язку слід відзначити, зокрема, видану під керівництвом професора Аліції Гжешковяк колективну працю кафедри кримінального права Люблінського Католицького Університету імені Яна Павла II “Prawo karne w poglądach Profesora Juliusza Makarewicza” (Люблін, 2005 р.). Стараннями цієї ж кафедри під науковою редакцією професора Аліції Гжешковяк видано праці професора Юлія Макаревича: “Wstęp do filozofii Prawa karnego” (2009 р.) і “Prace rozproszone publikowane w latach 1895–1901. Tom. 1” (2010 р.).

Враховуючи наведене, є підстави для представлення широкому загалу українських науковців кримінально-правових поглядів професора Юлія Макаревича.

Метою статті є представлення розуміння професором Юлієм Макаревичем найбільш фундаментальних, на наш погляд, проблем Загальної частини кримінального кодексу Польщі у процесі його створення.

Після відродження Польщі 1918 р. питання уніфікації та кодифікації всіх галузей польського законодавства постало невідкладним завданням державного значення. Адже на території Польщі діяли правові норми різних правових систем: німецької, пруської, австрійської, угорської, французької та російської. Різні правові системи, що були в користуванні окупантів на території

Польщі, дуже різнилися між собою, що, без сумніву, гальмувало правове забезпечення швидкого поступу держави.

Питання кодифікації кримінального права порушив польський Сейм, на перших пленарних засіданнях якого відзначалося, що чинні на території Польщі чотири правові системи, “нав’язані польському народу чужими державами чужі правові приписи і постанови заподіяли істотну шкоду єдності польського народу, згубно вплинули як на публічне, так і на приватне право. Об’єднана польська держава мусить якнайшвидше усунути правову різноманітність ... Єдине цивільне і кримінальне законодавство, як матеріальне так і формальне (процесуальне), на польських землях є першорядною вимогою об’єднаної Польщі” [3, с. 49]. З червня 1919 р. Сейм створив незалежну від уряду Кодифікаційну комісію, завданням якої була розробка проектів кодексів, у тому числі кримінального. Ця комісія функціонувала аж до Другої світової війни.

Початково комісія складалася з 44 осіб: президента, трьох віце-президентів та 40 членів. Перший склад комісії було призначено начальником держави Ю. Пілсудським 22 серпня 1919 р. [3, с. 54]. Першим президентом комісії було призначено професора Ягеллонського університету Францішека Ксавері Феріха, який помер 1928 р., а на його місце 1932 р. прийшов голова Найвищого суду Богдан Погорецький. Віце-президентами комісії було призначено проф. Ернеста Тілля з Львівського університету, Станіслава Буковецького з Генеральної прокуратури у Варшаві та адвоката з Познані Людвика Ціховича.

Фактично комісія розпочала свою роботу 30 вересня 1919 р. Того дня всі члени комісії приїхали до Кракова, де в житловому будинку проф. Ф. Феріха відбулося пленарне вступне засідання. Інаугурація, урочисте засідання комісії, відбулося 10 листопада 1919 р. у Королівському замку у Варшаві [3, с. 55]. Комісія поділялася на два основні відділи: законодавства кримінального і цивільного, а ті, своєю чергою, — на секції з матеріального і процесуального права.

На першому засіданні відділу кодифікації кримінального законодавства 12 листопада 1919 р. у приміщенні Найвищого Суду шляхом таємного голосування головою відділу було обрано Францішека Новодворського, віце-головою — Юлія Макаревича, секретарем — А. Могільницького [4, с. 2].

З того часу професор Юлій Макаревич став промотором усієї складної роботи з кодифікації кримінального законодавства.

Беззаперечний авторитет Юлія Макаревича як першокласного знавця кримінального законодавства проглядається крізь матеріал протоколів кодифікаційної комісії. Приміром, на першому засіданні відділу відомий криміналіст Е. Кшимуський запропонував розпочати роботу відділу з обговорення вже існуючих проектів загальної частини кримінального кодексу, написаних Е. Кшимуським, А. Могільницьким і Е. Раппапортом. Але В. Маковський висловив думку, що, перш ніж розпочинати будь-яку роботу з обговорення проектів загальної частини кримінального кодексу, необхідно доручити Юлію Макаревичу опрацювати основні принципи та критерії побудови загальної частини кодексу. Після дискусії члени відділу згодилися з пропозицією В. Маковського [4, с. 5].

Як видно з протоколу другого засідання відділу, вже 13 листопада 1919 р. Юлій Макаревич представив для обговорення перелік програмних питань до загальної частини проекту кодексу кримінального права [4, с. 16–22]. Цей

перелік питань містив у собі 37 принципів побудови загальної частини майбутнього кодексу.

У вступній частині переліку Юлій Макаревич слушно наголошував на тому, що, перш ніж приступити до роботи з кодифікації, кожен з членів Комісії повинен визначитися, чи майбутній кодекс мав би охоплювати склади злочинів і ті, які містяться в додаткових законах (приміром, закони про пресу, підробку споживчих товарів, порушення авторського права, про еміграцію, про товарні знаки, про вибухові речовини тощо), чи лише склади злочинів, які зазначені в чинних кримінальних кодексах. Юлій Макаревич акцентував увагу вчених на тому, що в численних законодавчих актах було багато незначних злочинів, що дає підстави замислюватися над тими критеріями і принципами, за якими слід декриміналізувати окремі злочини, передавши їх на вирішення поліції. У зв'язку з цим, слід визначитися в потребі створення поліцейського чи адміністративного карного кодексу. При цьому має значення, чи з погляду статусу поліції у суспільстві, рівня її довіри і підтримки суспільством можна розширити межі правомочності поліції, дозволивши їй карати порушників закону за декриміналізовані злочини.

Наступне складне і принципове питання: за яким критерієм групувати в проекті кодексу злочини? Можна було поділяти їх на дві, три групи чи застосовувати вже існуючі популярні правила. Нарешті, чи доцільно виокремлювати злочини, проступки і порушення закону? Існувала можливість взагалі відмовитися при кодифікації від будь-якого спеціального поділу злочинів.

Юлій Макаревич не просто назвав можливі варіанти поділу злочинів. Кожного з них він як теоретик кримінального права проаналізував, оцінюючи як переваги, так і недоліки. Так, на користь поділу злочинів на дві основні групи Юлій Макаревич наводить як аргумент простоту і традицію у польському праві, а також КК Голландії 1881 р., КК Італії 1889 р., КК Норвегії 1902 р. Поділ злочинів на три групи, як стверджує Юлій Макаревич, з'явився під впливом правових систем держав-окупантів, що запровадили ці правові системи на польських землях. Нарешті, автор переліку програмних питань наводить як приклад КК Японії 1907 р., де взагалі відмовилися від будь-якого спеціального поділу злочинів.

Водночас Юлій Макаревич доречно зауважує, що обрання членами комісії будь-якого варіанта поділу чи відмова від поділу злочинів покладає на них обов'язок не забувати, що таке рішення повинно бути логічним і послідовно узгоджуватися в:

- а) карних засобах, що застосовуються в окремих групах злочинів;
- б) результатах засудження;
- в) видах вини;
- г) давності притягнення до кримінальної відповідальності;
- д) поділу судів щодо підсудності.

Якщо все-таки злочини групувати за певним принципом, то напрошується, за словами Юлія Макаревича, питання: чи кожна група злочинів не потребує окремої загальної частини? Досить важливе значення має визначення самого критерію, за яким би злочини можна було безпомилково віднести до певної групи.

Особливо складною проблемою кодифікації кримінального законодавства Юлій Макаревич вважав питання вини у кримінальному праві. Слід було визначитися, чи проект кодексу мав відображати дух об'єктивного чи

суб'єктивного ставлення у винуватості. Якщо члени комісії схилитимуться в бік суб'єктивного ставлення у винуватості, то чи матиме велике значення для вирішення судом справи по суті “враження, яке викличе злочин у суспільстві”?

Треба було дати відповідь і на такі запитання:

- 1) скільки форм вини запроваджувати до проекту?
- 2) чи обмежитися вказівкою лише про дві форми вини: умисної і необережної, чи створити ще одну особливу форму, щось середнє?
- 3) чи в загальній частині проекту давати чітке визначення форм вини, а якщо так, то чи базувати визначення злого умислу на теорії волі, чи на теорії уявлення?
- 4) чи запроваджувати в проект конструкцію *dolus eventualis* (непрямий умисел), а якщо так, то чи надати їй форму згоди на очікувані наслідки, або, може, запровадити поняття умисної чи злісної форми?

Серед решти проблем, порушених Юлієм Макаревичем, у згаданому переліку програмних питань варто виокремити групу питань, що стосуються покарання.

Кардинальними Юлії Макаревич вважав питання:

- Чи запроваджувати смертну кару?
- Запроваджувати три чи два види позбавлення волі: тяжке ув'язнення (ув'язнення) й арешт?
- Чи запроваджувати особливий вид позбавлення волі — як утримання ув'язненого у фортеці, передбачене Кримінальними кодексами Німеччини з 1871 та Росії з 1903 р.?
- Чи доцільно залишити в кодексі як міру покарання догану?
- Чи можна надати суду право самому визначати, який тип позбавлення волі слід застосовувати до винної особи, якщо в санкції норми особливої частини кодексу буде передбачено покарання у вигляді позбавлення волі?
- Чи слід формулювати альтернативні санкції?
- Чи доцільно в загальній частині проекту вказувати на підстави та умови, коли саме суд та за яких обставин може обрати той чи інший вид покарання альтернативної санкції?
- Чи варто в проекті закладати норми широкої свободи суддів при обранні міри покарання аж до права виняткового зменшення кари чи посилення покарання?

Наведений перелік програмних питань Юлія Макаревича був предметом широкої і принципової дискусії на пленарних засіданнях відділу 17, 18, 19, 20, 21, 22 і 23 січня 1920 р. Протоколи дискусії містяться на 220 сторінках друкованого тексту [4, с. 23–242].

Перед відкриттям дискусії Юлії Макаревич визнав, що своїм переліком програмних питань він охопив далеко не всі проблеми із загальної частини майбутнього проекту кримінального кодексу. Водночас, на його думку, перелік питань, які він виклав, можуть бути підставою для творчої розмови на засіданні з метою виробити головні засади, які будуть “дороговказом при опрацюванні безпосереднього проекту”.

З перших пленарних засідань відділу кодифікації кримінального законодавства Юлії Макаревич став натхненником і організатором плідної роботи відділу. Широта інтелекту та глибокі теоретичні знання кримінального права дали йому змогу залишити помітний слід не лише в кодифікації кримінального, матеріального, а й процесуального законодавства.

Уже в 1922 році Юлій Макаревич друкує окремою книжкою свій вступний проект загальної частини кримінального кодексу як результат наполегливої роботи з кодифікації протягом 1919–1920 рр. [5].

У вступі до цієї книги Юлій Макаревич зазначає, що вступний проект загальної частини кримінального кодексу є результатом спільних зусиль таких визначних теоретиків і практиків кримінального права, як А. Могільницький — суддя Найвищого Суду та професор Вільного університету у Варшаві; доктор В. Маньковський — голова сенату Апеляційного суду в Познані; Е. Раппапорт — суддя Найвищого Суду та інших. Далі Юлій Макаревич зазначив, що відділ кодифікації отримав дуже багато відгуків від теоретиків кримінального права, суддів, прокурорів тощо.

Книга складається з двох частин: у першій вміщено проект загальної частини кримінального кодексу, в другій — міркування вчених і практичних працівників щодо тих чи інших артикулів проекту.

Для наочності звернімося лише до одного розділу проекту “Основні карні засоби”, що охоплював артикули 44–51. На IX засіданні відділу комісії 21 січня 1920 р. велася плідна дискусія щодо основних карних засобів. Перед дискусією виступив з рефератом з цього питання Юлій Макаревич. Він висвітлив світову практику ставлення законодавців різних держав Європи: Німеччини, Австрії, Франції, Португалії, Швейцарії тощо — і висловився за необхідність такого покарання, як смертна кара в новому кодексі. Між тим, Юлій Макаревич визнавав, що смертна кара як покарання, безумовно, не може виконувати повною мірою свого призначення в частині індивідуалізації покарання, загальної і спеціальної, як ми сьогодні говоримо, превенції [4, с. 147].

Однак не всі члени відділу погоджувалися з поглядами Юлія Макаревича на роль смертної кари у новому проекті кодексу. Так, А. Могільницький визнав, що за виняткових обставин покарання у вигляді смертної кари потрібне як засіб боротьби держави з надзвичайно небезпечними злочинцями: то є стан “війни з внутрішнім ворогом, а в час війни придатні і такі засоби, які заслуговують осуду в мирний час” [4, с. 148]. Виходячи з нових поглядів багатьох законодавців країн Європи, які відмовилися від смертної кари, А. Могільницький вважав смертну кару допустимою лише у певних винятках, коли можливість її застосування буде обумовлено законом щодо злочину, вчиненого за надзвичайних обставин.

Е. Кшिमуський допускав необхідність смертної кари не лише у виняткових випадках, а й у звичайних умовах: “То є найрезультативніший карний засіб спеціальної превенції, бо єдиний, напевно, звільняє державу і суспільство від цього злочинця і одночасно є успішним засобом загальної превенції, бо поширює погрозу і завдяки цьому відлякує” [4, с. 149].

Е. Раппапорт виступив принципово проти смертної кари в звичайних умовах, водночас погодившись з думкою В. Маковського, що смертну кару можна допустити лише у виняткових випадках і лише стосовно деяких злочинів. При цьому Е. Раппапорт критично поставився до теоретичних розробок учених Німеччини, які вважали, що смертна кара є значно гуманнішою мірою покарання, аніж довічне позбавлення волі, яке нібито призводить до “звироднення особистості”. На думку Е. Раппапорта, позбавлення волі може сприйматися як більш тяжке покарання, ніж смертна кара, коли місця відбуття покарання не відповідають своєму призначенню.

В. Міклашевський не заперечував у принципі проти введення в проект смертної кари як покарання, але пропонував передбачити це покарання незалежно від будь-яких особливих умов. Щоб не було широкого невинного застосування цього покарання, вважав В. Міклашевський, необхідно було б зазначити в кодексі це покарання як альтернативне [4, с. 150–151].

Отже, одностайності щодо запровадження до кодексу смертної кари як покарання не було.

Цю ситуацію зважився виправити голова відділу Ф. Новодворський. Він наголосив на тому, що в час їхньої дискусії польський Сейм приймав закон про розширення діяльності надзвичайних судів і щодо злочинних військових дій, передбачаючи за них смертну кару як покарання. “Вимагають цього і маси, і освічені верстви. Якщо б сьогодні Кодифікаційна комісія висловилася проти смертної кари, то потрапила б у принципові суперечності і з Сеймом, який її створив, і з суспільством, яке очікує від неї цих законів, здатних бути оплотом ладу і безпеки в Речі Посполитій” [4, с. 151]. Ф. Новодворський категорично виступив проти будь-яких процесуальних перешкод до широкого застосування смертної кари, що, на його думку, могло призвести до фікції цього покарання. Достатньо, вважав він, у складі суду чи на лаві присяжних хоча б одного противника смертної кари, щоб у випадку вимоги повної одностайності вирок смертна кара перетворилася в мертву букву [4, с. 152].

Після виступу Ф. Новодворського ще раз виступив Юлій Макаревич. Він не лише підтримав головну думку Ф. Новодворського щодо запровадження в кодексі смертної кари, а й висловив твердження, що, запровадивши смертну кару до кодексу, слід надати суддям широкі можливості самим, з урахуванням конкретних виняткових пом'якшуючих обставин, замість смертної кари застосовувати інше покарання. За словами Юлія Макаревича, позбавлення суддів цього права призведе до того, що “суди присяжних навіть винних часто будуть виправдовувати” [4, с. 153].

Повторно зголошувалися до слова А. Могільницький, В. Маковський та ін., але при голосуванні більшістю голосів було прийнято ухвалу: внести у проект кримінального кодексу як основний вид покарання смертну кару.

Підсумовуючи, слід зазначити, що на хід дискусії, без сумніву, впливала загальна політична ситуація в Польщі. Між тим, як влучно зауважив А. Могільницький, в творчій і принциповій законодавчій праці не слід керуватися сьогоdnішніми настроями суспільства. “Сьогодні більшість нашого суспільства домагається смертної кари, бо саме переживає не нормальні часи... Зрештою, законодавець, особливо налаштований карати, мусить формувати суспільство і не може піддаватися інстинктам суспільства, що переживає надзвичайні хвили” [4, с. 153–154].

Дискусії про доцільність збереження в майбутньому кримінальному кодексі смертної кари в польському суспільстві були постійними і тривалими.

При розгляді проекту в Сеймі в другому читанні переважила думка противників смертної кари. Арт. 35 проекту, прийнятого в другому читанні, смертної кари серед основних видів покарання не передбачав [6, с. 52]. У третьому читанні проекту Сейм більшістю голосів знову вніс смертну кару до переліку основних видів покарань. Автори проекту в обґрунтуванні цих змін прямо визнали, що смертну кару відновлено в проекті завдяки збільшенню кількості депутатів, які висловилися за таке покарання [7, с. 13].

Подібною була й історія з визначенням мінімального строку позбавлення волі як кримінального покарання.

Відповідно до § 1 арт. 45 вступний проект передбачав правило, за яким мінімальний строк покарання у вигляді позбавлення волі не міг бути коротшим як один рік і більшим як двадцять років, якщо закон не передбачав за вчинене довічне позбавлення волі.

У поясненнях до цього параграфу Юлій Макаревич зазначав, що правові експерти зі Львова скептично поставилися до мінімального строку позбавлення волі, не меншого за один рік. На їх думку, це на практиці призведе до того, що право суду до надзвичайного пом'якшення покарання лише у виняткових випадках стане не винятком, а правилом, оскільки дуже часто буде потреба призначати покарання у вигляді позбавлення волі менше ніж на один рік. Пропонувалося встановити мінімальний строк позбавлення волі в шість місяців. Юлій Макаревич висловив думку, що, за його словами, помилки судової практики змушений виправляти і у відповідному напрямку скеровувати вищий судовий орган.

Рішуча позиція з цього питання Юлія Макаревича, на жаль, не знайшла підтримки більшості секцій кримінального права при обговоренні проекту кодексу у другому читанні. Арт. 36 § 1 вже передбачав мінімальний строк покарання у вигляді позбавлення волі — шість місяців, а максимальний — 15 років, якщо закон не передбачав пожиттєвого позбавлення волі.

У коментарях до арт. 36 В. Маковський зазначав, що розробники кодексу цілком свідомі того, що короткотермінові строки позбавлення волі загалом неефективні, про що свідчить практика їх застосування в XIX ст. Але збільшення мінімального строку позбавлення волі до одного року поставило б за необхідність встановлення нібито перехідної форми покарання у вигляді позбавлення волі нижче одного року, виходячи з чисто пенітенціарних завдань. Творення додаткових інших форм позбавлення волі проєктанти вважали за шкідливе [6, с. 55–56].

Проект другого читання вже визначився і щодо видів ув'язнення. За австрійським кримінальним кодексом існувало в основному два види позбавлення волі: ув'язнення до в'язниці й арешт. Саме ув'язнення до в'язниці було двох видів: звичайне і тяжке. Різниця між ними полягала у суворості режиму відбуття покарання, в кількості різних обмежень тощо. До 1867 року ув'язнених до тяжкої тюрми заковували у кайдани. Згодом залишилися існувати такі чинники, які безумовно впливали на суворість режиму відбування покарання: тверде ліжко, піст тощо.

Арешт також був двох видів: звичайний та суворий. Отже, кримінальне законодавство Австрії передбачало чотири види позбавлення волі. Аналогічно стільки ж видів позбавлення волі передбачав кримінальний кодекс Німеччини: тяжке ув'язнення, ув'язнення, арешт, утримання в фортеці. Кримінальне уложення Росії 1903 року, крім цих видів, передбачало ще заслання у Сибір.

Розробники польського Кримінального кодексу стали з самого початку на позиції раціональної пенітенціарної системи та індивідуалізації не лише призначення, а й відбуття покарання. Ось чому автори кодексу відмовились від різного поділу позбавлення волі, встановивши єдиний вид, подібно до кодексів Норвегії та Голландії. Правда, в проєкті залишився арешт, але автори проєкту не вважали арешт ідентичним позбавленню волі. На їх думку, цей вид покарання не мав у прямому розумінні виправного характеру. Арешт мав застосовуватись

з метою простої ізоляції особи без необхідності застосування до неї в пенітенціарних закладах цілої системи виправлення. Арешт передбачався проектом на строк від одного тижня до 5 років і був альтернативним до позбавлення волі видом покарання. Обираючи арешт, суд мав насамперед виходити з мотивів і характеру дій, вчинених особою, коли з обставин справи випливає необхідність ізоляції від суспільства особи, але одночасно відсутня доцільність вживати заходів до перевиховання і виправлення засудженого.

Юлій Макаревич так методологічно організовував роботу секції кримінального права кодифікаційної комісії, що для кожного розділу проекту кримінального кодексу спочатку розроблявся перелік головних проблем розділу, які згодом виносилися на обговорення пленарного засідання секції. Крім того, перед початком обговорення нового розділу проекту кодексу, як правило, виголошувалася доповідь, а деколи і співдоповідь членами секції чи іншими особами, запрошеними Юлієм Макаревичем з числа провідних наукових і практичних працівників. Аналіз протоколів пленарних засідань секції кримінального права Кодифікаційної комісії дає підстави стверджувати, що Юлій Макаревич при обговоренні проблем проекту загальної частини кримінального кодексу переважно особисто готував перелік питань для обговорення на секції і робив оглядові доповіді на пленарних засіданнях.

Така організація роботи секції сприяла тому, що всі без винятку учасники секції кримінального права брали активну участь у пленарних засіданнях. При обговоренні окремих проблем виникали гострі дискусії між членами секції. Рішення часто приймалося мінімальною перевагою в один голос. Для ілюстрації цих думок наведемо приклад обговорення на засіданні секції кримінального права розділу з проекту Загальної частини Кримінального кодексу “Засоби забезпечення”.

Як видно з протоколу засідання секції кримінального права від 8 грудня 1921 р., пленарному засіданню передувала важлива підготовча робота. Юлій Макаревич особисто розробив перелік проблем для цього розділу проекту кодексу, зібрав матеріал щодо законодавчої практики з цих проблем деяких країн Європи, запросив на пленарне засідання для виголошення промови одного з провідних польських учених з судової психіатрії — професора Я. Пільца [8, с. 500–501].

Готуючи перелік питань з проблем запровадження засобів забезпечення, Юлій Макаревич виходив з нагальної необхідності боротьби зі злочинністю, яка невпинно зростала з року в рік у відродженій Польщі. Тюрми не могли помістити всіх засуджених до позбавлення волі, а часті амністії з метою розвантаження місць ув'язнення мало що давали. Більше того, після амністії різко збільшувалася рецидивна злочинність.

Станом на 1926 рік у Польщі було 21 067 рецидивістів, з яких 1 116 — у віці 18 років і більше, що притягалися до кримінальної відповідальності понад шість разів, а 1927 року цих осіб уже стало 1965 [8, с. 505, 514, 517].

Вболіваючи за стан справ у боротьбі зі злочинністю в державі, Юлій Макаревич рішуче відстоював думку, що суспільство має право захищати себе від небезпеки, яка виходить від рецидивістів, дармоїдів, алкоголіків, наркоманів, а також просто від психічно хворих людей. Виступаючи в польському парламенті, він говорив: “Ні для кого немає сумніву, що люди, які притягалися до кримінальної відповідальності шість і більше разів, не виправляються по відбуттю покарання, а лише роблять вимушену перерву у своїй професійній

(злочинній) діяльності з тим, щоб ще з більшим запалом кинутися до неї після виходу із в'язниці. Ті близько 2 000 осіб, що шість і більше разів притягалися до кримінальної відповідальності, не повинні перебувати на волі доти, поки вони становлять загрозу для суспільного життя” [9, с. 166]. Юлій Макаревич для більшої переконливості своїх слів навів як приклад засудженого одним із Львівських судів Станіслава Стефанського, який притягався до кримінальної відповідальності за крадіжки 27 разів. В останнє був засуджений на два роки позбавлення волі. Юлій Макаревич ставить запитання: “Хто вірить у те, що та шістдесятилітня особа, яка ціле життя існувала за рахунок крадіжок і споріднених злочинів, після виходу із в'язниці перестане становити тривалу загрозу для того середовища, в якому буде перебувати?” [9, с. 168]. На це запитання він сам відповів, що для таких осіб у минулі століття суспільство мало засіб — смертну кару. Саме за допомогою цього виду покарання воно себе очищало. Але сучасні правові системи, гуманізуючи методи боротьби зі злочинністю, заперечуючи такий радикальний метод, як смертну кару, змушені запроваджувати нову систему заходів охорони суспільства від злочинності, так званих охоронних засобів, які поряд з кримінальним покаранням або замість нього роблять неможливим подальше вчинення злочинів.

Юлій Макаревич вважав достатнім “знешкодити у польській державі декілька тисяч людей, щоб наступила епоха полегшення, щоб можна було стверджувати, що стан публічної безпеки у Польщі значно поліпшився” [9, с. 168]. Ось так рішуче був налаштований Юлій Макаревич у боротьбі зі злочинністю. Така його налаштованість проглядається і в ході обговорення проблем запровадження в проєкті Кримінального кодексу засобів забезпечення.

Члени секції кримінального права були одностайні щодо необхідності запровадження в проєкті Кримінального кодексу охоронних засобів [10, с. 139].

Дискусія, подекуди гостра, точилася навколо інших проблем:

— чи засоби забезпечення слід застосовувати як звичайне продовження обраного судом покарання позбавлення волі, чи ці засоби із покаранням не мають нічого спільного;

— чи місцем застосування засобів забезпечення мали б бути окремі охоронні заклади, чи звичайні тюрми, в яких відбували б покарання засуджені;

— чи поширювати засоби забезпечення на осіб: затятих і професійних злочинців, рецидивістів; осіб, що вчинили злочини на ґрунті дармоїдства, зловживання алкоголем чи наркотичними засобами; осіб, що вчинили злочини в стані неосудності чи обмеженої осудності;

— чи зазначати у нормах права тривалість застосування засобів забезпечення, чи вказувати лише мінімальний або максимальний строк, чи взагалі такий строк не обмежувати, а дозволити суду визначатися в доцільності продовження застосування засобів забезпечення в кожному конкретному випадку окремо;

— чи засоби забезпечення мають передувати відбуттю міри покарання, чи, навпаки, після неї або замість міри покарання.

Юлій Макаревич дотримувався погляду, що засоби забезпечення не можуть бути продовженням міри покарання, вони повинні мати окремий, допоміжний характер, а в окремих випадках — бути головним способом охорони суспільства від небезпечних його членів. В обґрунтування своєї позиції Юлій Макаревич проаналізував законо-давчу практику деяких держав Європи в питанні застосування засобів забезпечення. Зокрема КК Норвегії дозволяв затримувати

у в'язниці засудженого, “особливо небезпечного для суспільства чи життя, здоров'я і добробуту осіб”, після відбуття покарання на невизначений строк, але не більше як на трикратний час відбутого покарання та кожного разу не довше як 15 років (§ 65) [10, с. 139]. На його думку, КК Норвегії щодо застосування засобів забезпечення мав істотний недолік, оскільки складалося враження, що ці засоби були не чим іншим, як продовженням міри покарання, а тому сприймалися суспільством як несправедливий засіб [10, с. 139]. КК Швейцарії встановлював інший порядок застосування засобів забезпечення. Суд, призначаючи покарання у вигляді позбавлення волі, одночасно приймав рішення про застосування засобів забезпечення, поміщаючи засудженого не до в'язниці, а відразу до спеціальних охоронних закладів. Там ця особа спочатку відбувала міру покарання, а згодом перебувала на підставі застосування засобів забезпечення. Юлій Макаревич вважав, що така практика не приживеться в Польщі, а тому слід створювати щось своє [10, с. 140].

А. Могільницький та В. Маковський висловили думку, що проблему засобів забезпечення взагалі не потрібно пов'язувати з мірою покарання [10, с. 142]. Ф. Новодворський висловлювався за те, щоб професійні і закоренілі злочинці, рецидивісти спочатку обов'язково відбували міру покарання за вчинений злочин як помсту суспільства за їх вину, і лише після відбуття кари до них слід застосовувати засоби забезпечення, які мали б вже завдання перевиховувати та прищеплювати їм звичку працювати [10, с. 142].

Щодо місця застосування засобів забезпечення, то члени секції кримінального права одностайно висловилися, що такі засоби не можуть застосовуватись у звичайних місцях відбуття покарання у вигляді позбавлення волі [10, с. 142]. Пропонувалося створення спеціальних закладів забезпечення: для осіб, що вчинили злочин у стані повної неосудності чи часткової або зменшеної осудності; осіб, що вчинили злочини на ґрунті пияцтва і наркоманії; осіб, що вчинили злочини з причин дармоїдства; рецидивістів, професійних і закоренілих злочинців.

Надрукований 1922 року проект загальної частини кримінального кодексу за редакцією Юлія Макаревича [5] в розділі “Засоби забезпечення” передбачав, щоб ці засоби до осіб, що становили небезпеку для суспільства, застосовувалися так: до осіб неосудних і з частковою або зменшеною осудністю — в лікувальних закладах (арт. 82); до хронічних алкоголіків — у спеціальних лікувальних закладах, в яких ці особи мали проходити курс лікування від алкоголізму (арт. 84); до дармоїдів — у примусових будинках праці (арт. 85); до рецидивістів, що вчинили злочин втретє, а також професійних злочинців — в окремих спеціальних закладах (арт. 87).

Цей принцип визначення виду закладів, у яких мали застосовуватися засоби забезпечення, фактично увійшов в остаточну редакцію КК Польщі з невеликими змінами. Приміром, заклад для рецидивістів, професійних і закоренілих злочинців за проектом кримінального кодексу, прийнятим на засіданні секції у другому читанні, вже називався закладом для невинуватих осіб (арт. 77) [11].

Цікава дискусія точилася на пленарних засіданнях секції кримінального права навколо тривалості застосування засобів забезпечення. Приміром, А. Могільницький вважав, що найдоцільніше було б усіх рецидивістів, закоренілих і професійних злочинців назавжди ізолювати від суспільства. Але, розуміючи нереальність запровадження у Польщі такої норми права, він

висловився за те, щоб в проекті Кримінального кодексу щодо застосування засобів забезпечення до названих осіб взагалі не визначати будь-яких строків, а лише зобов'язати суд кожних п'ять років визначатися щодо доцільності подальшого збереження таких засобів у кожному конкретному випадку [10, с. 162]. В. Маковський пропонував зазначити в законі лише мінімальний строк тривалості застосування цих засобів — не менше п'ять років [10, с. 162].

У підсумку дискусії більшістю голосів було ухвалено: стосовно неосудних і частково осудних — не призначати такого строку, поклавши на суд обов'язок прийняття рішення про доцільність продовження застосування засобів забезпечення з обов'язковим проведенням судово-психіатричної експертизи; щодо хронічних алкоголіків встановлено тривалість застосування цих засобів у два роки (арт. 84 Проекту 1922 р.); для дармоїдів — від року до трьох (арт. 85 цього ж Проекту); до рецидивістів, які тричі притягалися до кримінальної відповідальності, професійних і таких злочинців, які звикли до вчинення злочинів, — застосування засобів забезпечення мало тривати в міру необхідності без будь-яких обмежень строками, в усякому разі не менше п'яти років, а кожні наступні п'ять років суд мав визначатися про наявність чи відсутність небезпеки від особи для суспільства (арт. 87 Проекту 1922 р.). Після публікації проекту Загальної частини кримінального кодексу, прийнятого у першому читанні пропонувалося обмежити строк застосування засобів забезпечення до осіб, названих в арт. 87 проекту, строком у 10 років [5, с. 49], але така пропозиція не була прийнята при подальшій роботі над кодифікацією Загальної частини Кримінального кодексу.

У дискусії з проблем застосування засобів забезпечення були висловлені відверто радикально крайні пропозиції. Приміром, А. Могільницький закликав присутніх поширити застосування цих засобів і на всіх осіб, які, хоч і не вчиняли злочинів, але «не могли адаптуватися (приспосуватися) до існуючого суспільно-політичного ладу ... Суспільство змушеше таких людей інтернувати з метою збереження громадського порядку ... поширити принцип (засобів забезпечення) і на осіб — політичних злочинців, яких не можна карати — можна їх навіть високо цінити, але від яких суспільство змушеше боронитися» [10, с. 162]. На щастя, така пропозиція А. Могільницького не знайшла у членів секції кримінального права та й у парламенті підтримки. Інакше, можна було б уявити рівень політичних переслідувань, ступінь політичного психозу в суспільстві, коли влада офіційно мала б змогу без будь-яких формальних звинувачень у вчиненні злочину інтернувати кого завгодно, мотивуючи лише політичною опозиційністю особи до режиму.

У кінцевому підсумку арт. 79–84 прийнятого польським парламентом Кримінального кодексу передбачали застосування судами засобів забезпечення. Юлій Макаревич називав засоби забезпечення «явищем новим, ознакою ХХ століття» [12, с. 45].

Прийнятий кодекс остаточно визначив чотири типи засобів забезпечення:

- 1) щодо осіб повністю неосудних і частково осудних;
- 2) щодо осіб, що вчинили злочини на ґрунті вживання одурманюючих речовин;
- 3) щодо осіб, недостатньо вихованих суспільством, у яких проявлялися ознаки паразитичного існування і дармоїдства;

4) щодо осіб, які хоч і є осудними, але в психіці яких відбулися зміни, що унеможливають нормальне співіснування із суспільством (такі особи називалися законом невинуватими).

Головною підставою для застосування чотирьох видів засобів забезпечення закон називав небезпеку, яку становила особа для суспільства, перебуваючи на волі.

Доречно зауважити, що офіційні урядові кола не дуже охоче йшли на запровадження до кримінального кодексу засобів забезпечення, головне — через необхідність нових видатків на створення спеціальних закладів. Історичні джерела свідчать, що завдяки наполегливості Юлія Макаревича польський Сенат тричі (22 червня 1928 р., 8 березня 1929 р. і 11 березня 1930 р.) приймав резолюцію щодо вирішення питання про створення цих спеціальних закладів [14, с. 168]. Але кожного разу уряд знаходив привід до зволікання з вирішенням цих проблем. Це дало підстави Юлію Макаревичу сказати: “Історія згаданих резолюцій Високого Сенату доводить однозначно, яке практичне значення в наших політичних відносинах має “ініціатива думки” [9, с. 169].

Численні відгуки теоретиків кримінального права і практичних працівників, які надходили у великій кількості на адресу Кодифікаційної комісії, примушували її членів неодноразово повертатися до обговорення питань, з яких уже раніше було досягнуто певного рішення.

Кодифікація кримінального права, проведена в Польщі в 1919–1932 рр., була успішною. Сьогодні історики права вважають, що методологія, якою керувалася Кодифікаційна комісія у міжвоєнний період, заслуговує на глибоке вивчення сучасниками і може сприяти глибшому усвідомленню нового рівня суспільно-правової свідомості. Як би на підтвердження цієї тези часопис польських адвокатів зазначив, що Кримінальний кодекс 1932 р. з’явився як результат світогляду, представником якого на скандинавських теренах був професор Бернгард Гетц, творець норвезького кримінального кодексу 1902 р., а в Польщі — професор Юлій Макаревич, творець польського Кримінального кодексу. Сьогодні немає в Польщі школи, яка б з такою інтелектуальною силою ... використала б здобутки гуманістичної думки [13]. Цілком обґрунтовано Ярослав Варилевський вважає, що серед невеликого кола польських учених Юлія Макаревича можна вважати “зразком науковця, майстром і беззаперечним авторитетом” [14, с. 76].

Архівні матеріали свідчать, що Юлій Макаревич присвятив кодифікації кримінального законодавства близько 19 років свого життя. Він не просто сумлінно виконував свої обов’язки у Кодифікаційній комісії, а був сподвижником нових ідей, поглядів при розробці та обговоренні Кримінального кодексу. Юлій Макаревич достатньо добре знав техніку кодифікації кримінального законодавства багатьох країн Європи та Америки. Але попри це, вже 1921 року він звернувся до Міністерства справедливості з проханням надати йому службову щорічну відпустку з “науковою метою і для виконання роботи, що пов’язана з його положенням у Кодифікаційній комісії”. І таку відпустку Міністерство справедливості, як свідчить документ від 12 березня 1921 р. за № 1243–IV/21, йому надало [1, арк. 94].

У 1924–1925 рр. Міністерство справедливості знову повідомляє деканат юридичного факультету Львівського університету, що Юлію Макаревичу надано відпустку від початку третього семестру 1923/24 навчального року до кінця другого семестру 1924/25 навчального року [1, арк. 104]. А 18 березня 1925 р.

Міністр справедливості продовжив наукову відпустку Ю. Макаревичу до кінця 1925 року [1, арк. 108].

У 1928 році Юлій Макаревич їде до США з метою вивчення системи американського кримінального законодавства, досвіду американської пенітенціарної системи в боротьбі зі злочинністю. Свої роздуми про почуте і побачене в США Юлій Макаревич виклав у книзі [15].

Наступного 1929/30 навчального року міністерство справедливості, зваживши на великий обсяг роботи, який Юлій Макаревич виконує у кодифікаційній комісії, звільняє його взагалі від ведення в університеті курсу кримінального права [1, арк. 124].

Після прийняття Кримінального кодексу 1932 року Юлій Макаревич не полишає творчу роботу з удосконалення кодексу [16; 17]. Він поглиблено вивчає проблему причин злочинності, звертається до Міністра справедливості з проханням надати йому відпустку для поїздки до Англії та Бельгії для ознайомлення з методами боротьби зі злочинністю [1, арк. 137]. 23 квітня 1934 р. Міністерство справедливості дало таку згоду [1, арк. 139], але з нез'ясованих нами причин Юлій Макаревич певний час не мав змоги здійснити заплановану поїздку, що видно з листа ректора університету [1, арк. 140].

Польське суспільство високо оцінило заслуги Юлія Макаревича в царині фундаментальної розробки теорії польського кримінального права та його роль у здійсненні кодифікації кримінального законодавства. У 1936 році Юлія Макаревича відзначено орденом Командорського Хреста “Польоня Рестітута” [18, с. 410]. У 1937 році Юлію Макаревичу, як уже зазначалося, було присвоєно титул доктора Honoris Causa [1, арк. 146]. Наступного року його нагороджено спочатку бронзовою, а згодом срібною медаллю за довголітню і сумлінну працю на ниві науки [1, арк. 182–183].

Перед Другою світовою війною слава Юлія Макаревича як визначного теоретика кримінального права поширилась далеко за межі Польщі. Навіть після приходу радянської влади до Львова декан юридичного факультету Львівського університету імені Івана Франка П. Недбайло у своєму клопотанні на адресу ректора про призначення Юлія Макаревича на посаду професора кримінального права називає його “видатним спеціалістом” кримінального права [1, арк. 186]. Зберігся лист Ю. Макаревича від 10 січня 1940 р. на адресу декана юридичного факультету П. Недбайла, з якого випливає, що декан звертався до Юлія Макаревича з проханням висловити свою думку та зауваження щодо проекту Кримінального кодексу СРСР, і це при тому, що в книгах Юлія Макаревича містилися антирадянські висловлювання [12]. Він погодився, але зажадав представити йому текст проекту кодексу, літературу про цей кодекс [1, арк. 159].

Сучасний підручник з польського кримінального права не обходиться без використання праць Юлія Макаревича [14, с. 80]. Його положення та ідеї, викладені в коментарях до польського Кримінального кодексу 1932 р., продовжують і сьогодні цитувати у своїх рішеннях Найвищий Суд Польщі, а також Конституційний Трибунал [14, с. 80]. Новий Кримінальний кодекс 1997 року в багатьох кардинальних проблемах повторює ідеї КК 1932 року [14, с. 81]. У науковій літературі КК 1932 року називають “Кодексом Макаревича” [19, с. 6; 20, с. 207; 21, с. 20, 22, 23].

Праця Юлія Макаревича стала вагомим внеском як у доробок польських правників з кодифікації кримінального законодавства у міжвоєнний період,

так і у скарбницю світового досвіду кодифікації кримінального законодавства на наукових засадах.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія [Текст] : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К. : Укр. енцикл., 2001. — Т. 3: К–М. — 792 с.: іл.
2. Юлій Макаревич та окремі питання кодифікації кримінального законодавства в Польщі 1919–1939 рр. [Текст] / В. К. Грищук, І. Ю. Гловацький // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. — 2002. — Вип. 8. — С. 73–85.
3. *Grodziecki, S.* Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej [Текст] / S. Grodziecki // *Czasopismo Prawno-Historyczne.* — 1981. — Т. XXXIII. — З. 1. — С. 47–48.
4. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział Karny. Sekcja prawa karnego. — Т. 1. — З. 1. — Warszawa ; Lwów, 1921 [Зródło Elektroniczne] Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego. — URL : <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40945&from=publication>.
5. *Makarewicz, J.* Ustawa karna. (Część ogólna). Projekt wstępny [Текст] / J. Makarewicz. — Lwów, 1922. — z. 4–6, (odrębna odbitka: Lwów 1922, Nakładem Komisji Kodyfikacyjnej R.P. — ss. 51.
6. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa karnego [Текст]. — Т. V. — З. 3. Projekt Kodeksu Karnego, w redakcji przyjętej w drugim czytaniu przez sekcję prawa karnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej. Uzasadnienie części ogólnej. — Warszawa, 1930 [Зródło Elektroniczne] Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego. — URL : <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40618&from=publication>.
7. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Sekcja prawa karnego [Текст]. — Т. V. — З. 6. Uzupełnienie uzasadnienia projektu kodeksu karnego. — Warszawa, 1931 [Зródło Elektroniczne] Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego. — URL : <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40621&from=publication>.
8. *Rocznik Statystyczny 1928* [Текст]. — Warszawa : Drukarnia Krajowa, 1930. — XVI, 275, [8] s.
9. *Makarewicz, J.* Wzrost przestępczości w Polsce [Текст] / J. Makarewicz // *Przegląd prawa i administracji.* — Rok LVI. — Lwów, 1931. — s. 166.
10. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział Karny. Sekcja prawa karnego [Текст]. — Т. 1. — З. 3 [Зródło Elektroniczne] Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego. — URL : <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40947&from=publication>.
11. Komisja Kodyfikacyjna Rzeczypospolitej Polskiej. Wydział Karny. Sekcja prawa karnego [Текст]. — Т. V. — З. 2. — Warszawa, 1930 [Зródło Elektroniczne] Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego. — URL : <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=40617&from=publication>.
12. *Makarewicz, J.* Kodeks karny z komentarzem [Текст] / J. Makarewicz. — Wyd. piąte. — Lwów, 1938. — 697 s.
13. *Kmiecik, R.* Rec.: A. Bulsiewicz, Poręczenie majątkowe w polskim procesie karnym, Toruń 1991 [Текст] // Romuald Kmiecik // *Palestra.* — 1991. — № 8–9. — ss. 89–100.
14. *Warylewski, J.* Juliush Makarewicz — uczony, kodyfikator i polityk [Текст] / J. Warylewski // *Palestra.* — 1999. — № 5–6. — ss. 76–86.
15. *Makarewicz, J.* USA — kartki z podróży po Stanach Zjednoczonych [Текст] / J. Makarewicz. — Lwów, 1929. — s. 232.

16. *Makarewicz, J.* Czy nowelizować kodeks karny? [Tekst] / J. Makarewicz // Głos Sądownictwa. — 1938. — № 3. — ss. 180–192.
17. *Makarewicz, J.* Prawo karne w Katowicach [Tekst] / J. Makarewicz // Gazeta Sądowa Warszawska. — 1937. — № 6. — s. 85.
18. *Sródka, A.* Biogramy uczonych polskich. Nauki społeczne [Tekst] / A. Sródka, P. Szacawiński. — Ossolineum — Wrocław, 1984. — 598 s.
19. *Piasécka, M.* Makarewicz i jego kodeks [Tekst] / M. Piasécka // Prawo i życie. — 1978. — № 31.
20. *Makarewicz, J.* Orzecznictwo okolicznościowe [Tekst] / J. Makarewicz // Głos Sądownictwa. — 1936. — nr 7–8. — ss. 525–536.
21. *Wąsowicz, M.* Nurt socjologiczny w polskiej myśli prawnokarnej [Tekst] / M. Wąsowicz. — Warszawa, 1989. — 270 p.
22. *Wojciechowska, J.* Juliusz Makarewicz (1872–1955). Kariera naukowa i polityczna [Tekst] / J. Wojciechowska // Przegląd Prawa Karnego. — 1992. — № 7. — P. 5–22.
23. Львівський обласний державний архів [Текст]. — Ф. 26 (Королівський університет ім. Франца І. Ректорат). — Оп. 5. — Спр. 1168.

Надійшла до редакції 16.04.2015

Гришук В. К., Гловацкий И. Е. Профессор Юлий Макаревич — промотор кодификации уголовного законодательства Польши

Проанализированы уголовно-правовые воззрения профессора Юлия Макаревича как теоретика и практика создания уголовного кодекса Польши 1932 года и его последующего совершенствования. В частности, представлены его взгляды относительно концепции уголовного кодекса, важнейших теоретических и практических проблем его Общей части: принципов ее построения, понятия преступления, классификации преступлений, вины и ее видов, результатов осуждения виновных, наказаний, давности применения уголовной ответственности, средств безопасности. Подчеркнуто значение деятельности профессора Юлия Макаревича для совершенствования уголовного кодекса Польши 1932 года, создания комментариев КК, его научной мысли для последующих кодификаций польского уголовного законодательства, а также для развития мировой науки уголовного права.

Ключевые слова: Макаревич Ю. С., кодификация, уголовное законодательство Польши.

Hryshchuk, V. K.; Hlovatskyi, I. E. Professor Yulii Makarevych — Promoter of Codification of the Criminal Legislation of Poland

The article analyses viewpoints on crime and law of Professor Yulii Makarevych as a theorist and practitioner of creation of the Polish Criminal Code of 1932 and its subsequent development. In particular, the article deals with his opinion on the concept of criminal code, the most important theoretical and practical problems of its General part: the principles of its construction, the concept of crime, classifications of crimes, criminal guilt and its kinds, the outcomes of convictions, punishments, limitation for bringing to criminal responsibility, safety measures.

The emphasis is made on the importance of Professor Yulii Makarevych's activity in the sphere of improvement of the Polish Criminal Code of 1932, preparation of the comments to the criminal code, his scientific ideas for further codifications of the criminal legislation of Poland, as well as for the development of the world science of criminal law.

Keywords: Makarevych Y. S., codification, Polish criminal legislation.